

Róźiewicz, Jerzy

"50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego", Wrocław 1972 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/4, 782-783

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

narum libri IX, których autorem jest M. Terentius Varro (116—27 przed n.e.). Zawierały wiadomości z gramatyki, retoryki, dialektyki, arytmetyki, geometrii, astronomii, muzyki, medycyny i architektury. Dzieło to służyło aż ok. 500 lat. Za największe z zachowanych encyklopedycznych dzieł starożytności uważane są *Naturalis historiae libri XXXVIII* Pliniusza Starszego, zawierające wiadomości z zakresu biologii, astronomii, geografii, mineralogii, medycyny itp.

Termin „encyklopedia” jako nazwa dzieła pojawił się w XVI w. Po raz pierwszy posłużył się nazwą zbliżoną J. S. van Ringelbergh w tytule swego dzieła *Lucubrationes vel potius absolutissima kuklopaideia*, Amsterdam 1529.

Wspomniany podrozdział w książce A. Mielczarka doprowadza historię encyklopedii do przełomu XIX i XX w. Rozwojowi encyklopedii w XX w. poświęcony jest następny podrozdział (s. 36—47).

Z. Br.

Wilson L. Scott: *The Conflict between Atomism and Conservation Theory (1644—1860)*. London 1970 Macdonald ss.

W dziele swoim L. Scott argumentuje i udowadnia, iż w ubiegłym wieku, gdzieś ok. 1860 r., nastąpił jeden z bardziej istotnych punktów zwrotnych w historii nauki, a mianowicie przejście od teorii kosmosu „twardego”, nieelastycznego, do teorii kosmosu elastycznego, przy czym za głównego twórcę i budowniczego tej teorii podaje Jamesa C. Maxwella. Autor pisze o tym fakcie jako o nowości, gdyż twierdzi, że dopiero obecnie, po upływie przeszło stu lat, poglądy Maxwella potwierdziły się bezapelacyjnie. Przytacza przy tym ciekawą analogię z zupełnie innej dziedziny — nie w nauce, lecz w technice: trzech stuleci, a nie jednego, trzeba było, by potwierdzić w praktyce zasady głoszone przez Newtona w 1687 r.! W roku tym Newton opisał zasady ruchu i wyraził pogląd o możliwości zbudowania sztucznego satelity Ziemi; realizacji tego projektu doczekaliśmy się dopiero w roku 1957.

Poszukiwania najważniejszych tzw. węzłowych okresów, czy raczej punktów zwrotnych historii nauki przeprowadza autor w podobny sposób, jak znany u nas i tłumaczony na język polski amerykański historyk nauki Derek J. de Solla Price.

Nie mam tutaj możliwości przeprowadzenia analizy istoty argumentów zawartych w dziele, czuję się natomiast zobowiązany podkreślić niezwykle wysoki poziom omawianej pracy, przede wszystkim w formie prezentacji wykładu. Podobnie wysoki poziom przy dostępnym i czytelnym, pasjonującym stylu pisania spotykałem jedynie u najlepszych przedstawicieli angielskiego piśmiennictwa naukowego.

Autor zamieszkuje w Stanach Zjednoczonych, natomiast dzieło jego ukazało się w Anglii; odznacza się ono typową dla najlepszych osiągnięć angielskiego piśmiennictwa przejrzystością i przystępnością wykładu połączoną z hermetyczną precyzją sformułowań. Zalety takie należy podkreślić, gdyż nie wszystkie z wydanych u nas dzieł z dziedziny historii nauki pisane są w podobnie czytelnej formie. Sądzę, że należałoby zastanowić się, czy ze względu na powyższe zalety dzieło W. L. Scotta nie zasługuje na przetłumaczenie i wydanie w kraju.

Janusz Thor

50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wrocław 1972. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich ss. 150, nlb. 1. ilustr. Zakład Historii Nauki i Techniki PAN. Monografie z Dziejów Nauki i Techniki, t. 77.

W kwietniu 1922 r. odbył się w Warszawie zjazd botaników, na którym postanowiono powołać do życia Polskie Towarzystwo Botaniczne. Do 1939 r. działało 5 oddziałów Towarzystwa (Warszawa, Kraków, Lwów, Wilno i Poznań), obecnie

działa 12 oddziałów. Do 1970 r. PTB zorganizowało 38 naukowych zjazdów. Niektóre z nich były wspólne z innymi towarzystwami. PTB utrzymywało kontakty z nauką światową, powoływało do grona swych członków uczonych zagranicznych, brało udział w międzynarodowych kongresach naukowych, prowadziło wymianę wydawnictw z wieloma instytucjami zagranicznymi. Zajmowało się również popularyzacją wiedzy botanicznej. Po II wojnie światowej przy PTB powstało 5 sekcji: Dendrologiczna, Ekologii i Socjologii Roślin, Fizjologii Roślin, Paleobotaniczna, Mikologiczna.

Polskie Towarzystwo Botaniczne wydaje 2 czasopisma i 4 wydawnictwa ciągle o objętości około 187 arkuszy rocznie. Wśród nich najstarszym i najbardziej obszernym są wychodzące od 1923 r. „Acta Societatis Botanicorum Poloniae” (o objętości 60 ark. rocznie).

Z okazji 50 lecia tego zasłużonego dla polskich botaników Towarzystwa Zespół Historii Botaniki Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN przygotował wydawnictwo, które — jak pisze jego redaktor naukowy Ludmiła Karpowiczowa — „w zwięzłej i równocześnie możliwie wyczerpującej postaci nakreślił obraz działalności Towarzystwa w okresie minionych lat”.

Na treść wydawnictwa jubileuszowego — bo tak chyba należy je nazwać — złożyły się 23 odrębne prace przygotowane przez 27 autorów. Redagowanie prac tak dużego zespołu ludzi musiało zapewne sprawić nie lada kłopot, z którym — moim zdaniem — doc. L. Karpowiczowa poradziła sobie dobrze. Nie mamy tutaj, jak w innych tego typu wydawnictwach, częstych powtórzeń, zbędnych informacji i braku łączności między poszczególnymi pracami.

Całość materiału została podzielona na 3 części. W pierwszej, najbardziej ogólnej, nakreślono rys rozwoju PTB w okresie międzywojennym (M. Kostyniuk), jego działalność wydawniczą (A. Gajewska), historię Biblioteki PTB (M. Kostyniuk) oraz przedstawiono osiągnięcia Komisji Popularyzacji Wiedzy Botanicznej PTB (L. Karpowiczowa). W drugiej części zgrupowano prace omawiające działalność 14 oddziałów PTB, zaś część trzecia zawiera omówienia 5 sekcji PTB.

Wymienione artykuły nie zawsze są jednolicie i wyczerpująco opracowane. Złożyło się na to nie tylko duża liczba różnie piszących autorów, ale przede wszystkim brak materiałów dla niektórych zagadnień. Można by także, kosztem niewielkiego trudu, pewne części tekstu rozszerzyć. Nie wiem dlaczego wymienia się np. jedynie tylko kilku członków zagranicznych, należałoby chyba wymienić ich wszystkich. Chętnie widziałbym także w wydawnictwie zwarte biogramy (z dodaniem portretów) najwybitniejszych członków PTB. Wydaje mi się również, że w indeksie bez trudu można by przy wielu nazwiskach uzupełnić brakujące imiona. Dodanie więcej fotografii (w wydawnictwie zamieszczono tylko 2) pewnie ożywiłoby tekst dość mocno naszpikowany liczbami, tabelami i wykresami. Na pochwałę natomiast zasługuje dość pomysłowo rozwiązana graficznie obwoluta książki.

Jerzy Rózewicz

Z CZASOPISM

„SCHRIFTENREIHE FÜR GESCHICHTE DER NATURWISSENSCHAFTEN
TECHNIK UND MEDIZIN” R. 1970—1971

W 1960 r. ukazał się w Berlinie pierwszy numer kwartalnika „Zeitschrift für Geschichte der Naturwissenschaften, Technik und Medizin”. Czasopismo, którego założycielami i pierwszymi redaktorami byli Gerhard Harig z Lipska i Alek-